

DIDAKTISK GREB: LYTNING

Opmærksomhed på lytteformål, lyttestrategier og lytteadfærd

Lene Illum Skov, lektor og ph.d.-studerende, UC SYD

Baggrund for udvikling af undervisningen i lytning

Lytning er en underliggende præmis i det meste af al undervisning, og god lytteforståelse er en forudsætning for at kunne deltage aktivt i fagets samtalekultur og den faglige undervisning (Høegh, 2020). Lytning er en integreret del af mundtligheden, men ofte er undervisning i lytning og lytteforståelse ikke integreret i skolens og danskfagets mundtlighed (Adelmann, 2009), Lytning er derimod “en blind plet som undervisningsemne og læringsstrategi for eleverne såvel som en blind plet for lærerne i egen forberedelse, undervisning og evaluering” (Høegh, 2020).

I forbindelse med arbejdet med mundtlighed og lytning i Universitetsskolen er der genereret empiri i form af observationer af danskundervisning på mellemtrinnet og i overbygningen samt interviews med lærere. Empirien viser da også, at lytteaktiviteter ikke er en del af lærernes bevidsthed og derfor heller ikke en del af den didaktiske praksis. Heller ikke lærermidlerne understøtter arbejdet med lytning, hvilket en analyse af de mest brugte læremidler i danskfaget viser (Skov & Carlsen, 2020, in review). Observationerne viser til gengæld, at elever lytter en meget stor del af deres skoledag i mange forskellige kontekster, og der er derfor brug for at udvikle strategier og principper for, hvordan lytning kan blive en større del af den didaktiske praksis med det formål at kvalificere elevernes faglige læring.

Forståelsen af lytning som begreb bygger her på en kombination af en sociokulturel og kognitiv tilgang, idet lytning både har et kognitivt, intrapersonelt perspektiv og et sociokulturelt, interpersonelt perspektiv (Otnes, 2016). Lytning indbefatter altså både sociale og sproglige processer og handlinger. I løbet af en skoledag sættes elever i mange forskellige lyttesituationer. De skal fx lytte for at lære, når dansklæreren i 8. klasse, Maria, holder oplæg om filmiske virkemidler, hvilket kræver, at eleverne kan aktivere kognitive strategier. Eleverne skal også lytte i et mere sociokulturelt perspektiv, når de sammen med Shirin, dansklærer i 5. klasse, skal deltage i en filosofisk samtale. Her skal eleverne lytte til hinanden med det formål både at lære et fag og lytte empatisk.

At lytte i forskellige kontekster – med forskellige formål

Eleverne skal lære, at forskellige lyttesituationer kræver forskellige formål, lyttestrategier og lytteadfærd. Eleverne må spørge om, hvad *formålet* med lyttehandlingen er, hvilken *lytteindsats* og *forståelsesbearbejdning* det kræver, og endelig må de overveje en relevant *lytteadfærd* (Høegh, 2018). Hvis eleven fx skal lytte til lærerens instruktion, er formålet at gøre noget, instruktionen skal munde ud i en form for endnu ikke udført proces, som i sidste ende leder frem mod et bestemt endemål. Lytteindsatsen kræver et sæt af lyttestrategier, hvor eleven måske skal tage noter eller forsøge at visualisere processen. I forhold til forståelsesbearbejdning må eleven spørge sig selv om, hvad instruktionen skal bruges til, hvorfor den er vigtig, og om den er forstået. Lyttesituationen kræver her en lytteadfærd, hvor eleven lytter koncentreret og opmærksomt.

Skal eleven derimod deltage i en litteratursamtale er det med et andet formål. Her skal eleven både lytte efter et fagligt indhold i en fortolkningsproces og være bevidst om og kunne reflektere over sit eget perspektiv. Men eleven må også forstå, interessere sig for og have respekt for andre og andres perspektiver på sagen. Lytteindsatsen kræver altså et fagligt perspektiv, hvor eleven må spørge sig selv om, hvilket fagligt indhold der lyttes efter i forhold til analysen og fortolkningen af det pågældende stykke litteratur. Men samtidig skal eleven også kunne lytte empatisk, dvs. undersøge, hvilke følelses- og tankeprocesser der er i spil hos de andre deltagere i litteratursamtalen. I forhold til forståelsesbearbejdningen må eleven stille spørgsmål, omformulere de andres udsagn og spørge efter mere information med det formål at få bekræftet, om den andens udsagn er forstået rigtigt. Lytteadfærden kræver en koncentreret og empatisk indsats, hvor eleven undervejs må tilsidesætte egne meninger og holdninger og udvise en reel interesse for den andens synspunkter.

Lytning – før, under, efter

I et undervisningsperspektiv kan lyttesituationen således inddeles i tre faser. Før, under og efter.

Førfasen skal forberede eleverne til lyttesituationen, og læreren må overveje:

- ✓ Hvilken forforståelse skal eleverne have?
- ✓ Hvilket lytteformål er relevant?

Under lytningen skal eleven bruge lyttestrategier til at bearbejde og tilegne sig stoffet samt fastholde det til senere brug. Læreren må derfor overveje:

- ✓ Hvilke lyttestrategier har eleverne brug for?
- ✓ Hvordan skal stoffet bearbejdes og fastholdes undervejs?
- ✓ Hvilken lytteadfærd kræver lyttesituationen?

Efter lytningen skal det tilegnede stof anvendes, fx til at:

- ✓ indgå i en klassesamtale
- ✓ diskutere et emne i grupper
- ✓ fremlægge mundtligt
- ✓ skrive en opgave.

Lytning bliver på den måde en vigtig læringsstrategi på linje med læsning, skrivning og tale og på længere sigt en væsentlig uddannelseskompetence i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse.

Litteratur

Adelmann, K. (2009). *Konsten att lyssna*. Studentlitteratur.

Skov, L. I., & Carlsen, D. (2020). *Mundtlighed i danskfaget og dets læremidler*. Learning Tech.

Høegh, T. (2020). Lytning – mere end den halve dialog. In Dysthe, O., Kierkegaard, P. O., & Ness, I. J. (red.), *Dialogisk pædagogik, kreativitet og læring*. Klim.

Høegh, T. (2018). *Mundtlighed og fagdidaktik*. Akademisk Forlag.

Otnes, H. (2016). Lyttehandlinger og lytteformål. In Kverndokken, K. (red.), *101 måter å fremme muntlige ferdigheter på – om muntlig kompetanse og mundtlighetsdidaktik*. Fagbokforlaget.